

Йордан Радичков

На залез

Ходех често да рисувам на това място, бях свикнал с него, с полето и върбите, с могилите и с планинските масиви, които затваряха тази великолепна панорама, за да дадат простор на небето да простре своята синя бездна и да хвърли неуловими и меки отражения върху природата.

Есените, макар и студени, ме привличаха тук, защото тогава най-осезателно чувствах природата до всяка става на тялото. Снеговете вече се бяха настанили върху планинските масиви и оттам над цялото поле идеше студеното дихание на зимата. Хората бързаха да приберат последните останки от тютюна, големи групи жени вадеха картофи и това пъстрило пълпеше неестествено върху цялата студена и влажна картина на полето.

Привечер, наситен и измръзнал, тръгнах към селото, одимено с пушека на своите комини. Минавах по тясна пътека, осеяна тук-там с утаени локвички, и преди да изляза на асфалтирания път, прегазвах брода на малка река, където обикновено измивах ботушите си. В завоите на реката или близо до вирчето рибари бяха направили каменници – приближаваше Никулден и тук те примадваха с храна дребната риба.

Веднъж, когато приближих брода, видях там да гори огън и четири деца се грееха на него. Бяха деца от селото, изкарали няколко дребни кози на паша. Три от тях седяха и най-голямото, с презрамки от кожа и кожена шапка, с щръкнали встрани наушници, разказваше на другите. То жестикулираше, издигаше нагоре ръце и тогава ръкавите му се смъкваха и аз виждах удължените форми на совалките му, малко надебелените стави, такива, каквито са у повечето деца, и които ги правят трогателни и мили.

– Тя ще се стопли и ще прогледне – казваше детето с ушанката.

Четвъртото дете лежеше по гръбче върху един ямурлук и гледаше небето над себе си.

Огънят почти догаряше и лек дим се виеше нагоре, но преди още да стигне върховете на върбите, се разкъсваше от въздушния поток, който бризеше по течението на реката.

Оставих платната си на брега върху камъните и влязох в реката да измия калта от ботушите си. От другата страна, зад върбите, по асфалта на пътя вървяха селяни и селянки и говореха шумно. Но от селото се зададе автомобилна колона и селяните се скупчиха в едната страна на пътя. Жените навлязоха в нивите, за да наблюдават оттам колоната.

Бяха военни автомобили, теглеха дълги оръдия. Те ревяха, тези животни, боядисани в зелено, и возеха в каросериите си плътни редици от каски, които имаха същия студенозелен блясък, както машините и

оръдията. Когато минаваха край селяните и жените, крещяха, за да надвият рева на машините, каските се раздвижваха и аз виждах изпод тях оживени лица, лица на млади момчета, усмивки.

Колоната вече се изнизваше и показваше дулото на опашката си, когато от последната кола някой се развика. Един войник се изправи, размаха ръце, но колоната бумтеше и той ставаше все по-дребен и по-дребен.

На войнишкия вик никой не отговори. Може би се бе припознал или може би него не бяха познали. Но всеки случай видях как селяните, след като тръгнаха, продължаваха да се обръщат назад и от тях изостана една селянка с дете на ръце. Беше яка и мургава, загърната в плетен шал. Тя гледаше по пътя, където подскачаше оръдието, и едва се забелязваше ръката на войника. После, щом колоната потъна зад могилата, забърза подир другите чевърста и яка, висока и мургава. Веднъж или два пъти се обръща назад и тогава виждах хубавото ѝ и свежо лице. То все по-дълбоко се връзваше в паметта ми.

Усетих хлад в краката си – бях стоял дълго в студената вода. Излязох на брега. Трите деца продължаваха да бърбят, а четвъртото все така лежеше по гръбче върху ямурлука.

– Вижте, че се размърда – каза онова с ушанката.

– Нашите войници си тръгват – обади се момчето от ямурлука.

То очевидно не следеше разговора на другите и мислеше за свои неща.

– Като стигнат твоите войници планината, ще приберем козите – каза му момчето с ушанката. – Потрай още малко!

– Че аз нали трая – каза момчето от ямурлука. – Виждаш ли колко е интересно? Онзи облак прилича на Чиполино. Виждаш ли му носа?

Децата се загледаха в небето. Вместо Чиполино там тромаво пъплеха облаци, слизаха към хоризонта, а зад тях напредваше синината, студена и чиста, и небесният похлупак се издигаше постепенно нагоре. Те по-скоро приличаха на стадо, което се връща от паша, без да остави следи по небесното поле, но на детето напомняха войници.

– Лятно време е по-интересно – казваше то. – Тогава, като се срещнат горе, гърмят и има голям бой.

Другите се засмяха. Докато тъпчех лулата си, за да запуша, слушах техния смях. Той галеше като музика слуха ми.

– Тя тук ли ще остане? – попита едно от децата, облечено в синя фланела.

– Ще се сгрее, после ще избяга – каза онова с ушанката. – Много е

била изстинала.

Тръгнах към тях, като все още не разбирах за какво говорят. Попитах ги мога ли да запала лулата от техния огън и видях край жаравата едно жабче. Беше мъничко, уплашено, грееше хълбоците си и мигаше със своите безизразни очи.

– Чичко, нали няма да умре? – ме попита малкото от ямурулка.

Намерили жабчето под един камък. Било измръзнало, не мърдало и те го настанили край огъня да се стопли. Досмеша ме пред вида на това водно животинче.

Децата се застыгаха да си вървят. Облаците се стопяваха и небето на запад се къпеше в студен пурпур. Пастирите забравиха своите кози и тръгнаха към селото, като оставиха догарящия огън и съживеното животинче. Оставиха и мене с болни стави, изстинал от диханието на предприемето, от дългите скитания из полето, където търсех осезателен допир с природата. Пред мене край реката стояха купчините платна, завити в груба хартия. Там, върху платната, лежах моите картини, лежах могили, планини, полета, небеса и облаци, събирани старателно в моите обиколки.

Прилекнах край жаравата, за да стопля ръце, и тогава в съзнанието ми изплува постепенно образът на мургавата селянка с детето, плътен и топъл, и някъде зад нея войник, изправен над оръдието, да вика и да размахва ръце. В очите на жената виждах отразено цялото поле, зимния дъх на снеговете от планинските масиви и силен копнеж, който идваше от дъното на сърцето. Или може би си въобразявах!

После образът се стопи, за да отстъпи място на децата, загледани в облаците войници и това водно животинче, което дишаше в краката ми и се топлеше и съживяваше на същия огън, на който се топлех и аз. В този момент имах най-хубавото си видение. Оръдията се загубиха на запад, облаците също слизаха към хоризонта, като заливаха в пурпур студеното поле и снеговете горе, в планините. Натам гледаха четирите деца, застанали край своя изгасващ огън; натам гледаше и едрата мургава селянка, загърната в своя шал. Струваше ми се, че се докосвам до някаква свършена простота в тълкуването на света и на човека.

Та ето откъде почерпих сюжета за тази картина. Бях търсил много в природата цветове и светлина, бях търсил нещо изключително и силно, но трябваше да срещна тези хора и жабчето, за да ме развълнуват и трогнат внезапно и дълбоко и да оставят ярък отпечатък в душата ми.

КРАЙ

© 1980 Йордан Радичков

Източник: <http://bezmonitor.com>
Сканиране и разпознаване: Виктор, 2002

Публикация:

Йордан Радичков, ПЕДЯ ЗЕМЯ, Разкази

Редактор Цветан Николов

Технически редактор Таня Янчева

Коректор Красимира Костова

Дадена за набор на 13. IX. 1979 г.

Формат 32/84/108 Тираж 30 650 екземпляра

Печатни коли 16 Издателски коли 13,44

Подписана за печат на 16. I. 1980 г. Излязла от печат на 28. I. 1980 г. Цена с подвързия

– 1,93 лв. Цена с подвързия – 1,35 лв.

ДП „9 септември“ – София Поръчка 1302

Профиздат 1980

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2356>]